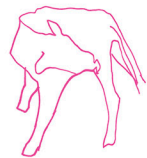

Miina Äkkijyrkkä rakkaassa maisemassaan Helsingin Vuosaarissa.

ÄKKIJYRKKÄ!

Luulit, että Miina Äkkijyrkkä on äkäinen vanha ämmä, joka ei osaa muuta kuin riidellä.

Olit väärässä.

Hän on viisas ihminen ja suuri taiteilija.

JOUNI K. KEMPPAINEN kuvat JUHA METSO

Vuosaarissa odottaa taiteilijan luovuuden lähde, navetta, mutta jo matkalla tulevat vastaan Hakaniemien pelitiset vasikat, tosin vain häätäisenä vilauksena auton ikkunasta. Ne seisovat vastustamattomina matalassa vastavalossa, mutta jäävät taakse, kun taksi kaasuttaa Sörnäisten rantatietä alas. Tulosuuntaankaan ei tohdi vilkuilla, sillä vieressä takapenkillä istuu taiteilija naama happamana.

On ihan turha yrittää sanoa, että hienolta se näyttää, hienolta kuin mikä, sillä taiteilijan miehestä teos on väärin asennettu, ja hänhän asian parhaiten tietää, tietysti. Sitä paitsi vain hullu tyhtyi viitteleämään taiteilijan kanssa tämän omasta taideteoksesta ja sen asennuksesta, etenkin kun se taiteilija sattuu olemaan **Miina Äkkijyrkkä**.

"Kiva sitäkin oli tehdä", Äkkijyrkkä kumminkin sanoo.

Joy-veistos valmistui Riihimäellä kuumana lehmäveistosvuonna 2002, jolloin Äkkijyrkällä oli yhtä aikaa kolme isoa projektia. Riihimäen hitsausporukan lisäksi Nastolassa alumiinisakki ahersi teknovasikka *Oivallusta* ja Helsingissä valmis-

tui linja-autoaseman nurkalle *Ufo, musta, pieni, hiihtäen*.

Äkkijyrkkä kertoo, että kolmen suuren taideteoksen valmistuminen vaati raakaa rakennustyötä kaksi kuukautta. Se oli ihana, luova ja euforinen jakso, mutta myös niin anka, että Äkkijyrkkä ehti nukkua oikeastaan vain automaakoilla. Hänellä oli kuski, **Kyösti Vainikainen**, joka suhosi Mersulan Helsingin, Nastolan ja Riihimäen väliä.

Taiteilija nukkui takapenkillä ja heräsi vain silloin, kun auto pysähtyi kaupan kohdalle ja Kyösti Vainikainen kävi ostamassa siansivua. Annos oli sama joka päivä: kaksi kylkihuuta kummallekin ja kaksi tomaattia.

Kun teknovasikka sitten valmistui, Kyösti Vainikainen ei ollutkaan Nastolassa paikalla Mersuineen. Äkkijyrkkä oli niin unupunut, ettei jaksanut nousta autoonsa vaan lysähti asvaltille sen vieren ja nukkui yhteen menoon kymmenen tuntia.

Taiteilijan kommentti tapahtuneeseen on – miten sen nyt sanoisi – taiteilijamainen: "Kesä kun oli, niin saattoi nukkua ulkona. eikä satanut, joten en tukehtunut veteen. Olihan se kyllä mällä se parkki. Ei siinä

olisi voinut veteen hukkuu muuten kuin niin, että olisi nukkunut niin sikesti selälään, että rannassa olisi satanut suuhun ja olisi hengittänyt vettä keuhkoihin. Ei semosta ollut onneksi, oli niin tyyni sää.”

Taksi kaartaa ramppia, jossa lukee Vuosaari. Äkkiyrkkä ilmoittaa, että hän haluaa mennä kotinsa tietä, joka kulkee suoraan kohti merta. Retin valintaan on toinenkin syy, ja sen kertoo nena. Autoon levittää ihana paahuttavan kahvin tuoksu.

”Minä haluan mennä Euroopan kymmeneniseksi suurimman kahvipaahittamon ohl. Suoraan tulen ikkävämän nykyisestä kotiseudustani tästä. Taatusti tulevalle kotipaikallani ei tuoksu kahvi.”

Tulevasta kotipaikasta Äkkiyrkkä ei ole hajuaanka, tiedossa on vain lähiröyppä. Heleingin kaupunki on irtisanonut taiteilijalle Vuosaaren Uutelasta vuokraamansa Skatan tilan vuokrasopimuksen ja vaatii häntä poistumaan tilalta irtisanomisajan umpeuduttua. Jos kaupunki ei pyörä päätöstään, Äkkiyrkkän 12 vuotta kestänyt elämä Skatan tilalla päättyy vuoden loppuna, ja hän joutuu siirtämään muualle itsensä, taiteensa, lehmänsä, kissansa, koiraansa, hevosesä, ka-

nansa, lehmämerkistonsa, hurjan luonteen- ja innostuksensa, banaani-laikkonsa ja lyhyesti sanottuna koko persoonsa, joka on vuosikymmenten ajan herättänyt niin monissa pelkoja, vihaa ja vastustusta.

Lähtemään tiensä ties kuinka monen kerran elämässään.

”Ei ihme, että muistot ovat pinnassa. ”Tuossakin olen tehnyt taideita”, Äkkiyrkkä sanoo ja osoittaa elementtitalojen perustuksesta natsiveista vanhaa puutaloa. Eikä ihme, että jalkakäyväillä viuhottavat reippalijakkin syntkistä miehen.

”Tuo porukka tarvitsee ulkoiluttamistiloja, missä oli minun onneni lähde... siitä tulee toisen onnen lähde”, Äkkiyrkkä selittää katkonaisesti, huulet tiukkana.

Viimeinen taival mukittelee hämääri metsätietä, ja sitten tulee valheus. Auto kaartaa Skatan tilan avaraan pihkaan.

Kolme asiaa on tehty selväksi. Ensinnäkään tässä kirjoituksessa ei mainita nimeltä sitä savolasta kuntaa, jossa Miina Äkkiyrkkä asui 1980-luvun ja josta hän useiden oikeusjuttujen ja lööppikohujen jälkeen muutti Artjärvelle 1991. On myös sovittu, ettei kerrota, miltä

hän koidissaan näytetty. Taannoin erässä naistenlehdessä kuvailtiin taiteilijan hometonin sekoittamaa kotia niin nurjamielisesti, että Äkkiyrkkää kismittä vieläkin.

Siksi seisomme nyt pihalla, puhumassa, mutta varomme sanallakaan käsittelemästä Äkkiyrkkän Marimekko-sopimuksen talouspuolta. Se on se kolmas sovittu asia.

Muuten hän puhuu oikein mielellään yhteistyöstään Marimekon kanssa.

”Onko lehmä ollut kankaissa, onko olenkaan? Se on niin yllättävä ja rohkea veisto Marimekon puolelta”, Äkkiyrkkä sanoo ihailvasti ja kuulostaa sillä, kuin olisi itsekin yllätytty uudesta aluevaltuutuksesta. Mutta siellä ne hänen piirtämänsä vasikat ovat: kankaissa, liinoissa, kupessa, lautasissa, tarjoimissa ja keittiöpyyheissä.

Kehumien jatkuu.

”Marimekko on innoittava ja miellyttävä työympäristö, jossa on paljon luovaa osaamista. Jännittävä ja yllätyksellinen.”

Sekin oli jännittävä ja yllätyksellistä, että nyt, 58-vuotiaana, Miina Äkkiyrkkä on joutunut ensimmäistä kertaa elämässään tekemään työtä ryhmässä. Ei se ihan mahdolltomalta tuntunut.

”Ja tietyt design sinällään niin kuin

aluena, antaa uuden perspektiivin luovuuden tarkoituserälle, koska design on niin lähellä ihmistä, kun se on ihmisen kodissa tai ihmisen ihossa. Se on ihan eri vaatimus kuin itsenäisten taideteos, joka on vapaa ja siinä on oma sielu.”

Muutama päivän päästä Äkkiyrkkä on lähössä Milanon sisustusmessuille esiintymään Marimekon osastolla.

Samalla reissulla hän poikkeaa Pariisissa. Siellä avataan suomalaisten taiteilijoiden näyttely, jossa Äkkiyrkkä on mukana ainoana kuvanveistäjänä. Se on taas yksi askel hänen urallaan, joka on ollut vahvassa noussa koko 2000-luvun. Hän on tehnyt suuria töitä julkisiin tiloihin, patsaita, relieffoja. Pari vuotta sitten Hamaana nousi yli kymmenen metrin korkeuteen *Voimi*-sonni, jota monet pitivät Äkkiyrkkän parhaana työnä. Valtion kuvataiteilijainliitonkin hän sai, vuonna 2002, tosin rahat vei ulosottaja.

Mutta kohta Äkkiyrkkän taide siis valtaa Pariisin.

”Jos nyt jostain pohjoisesta tulee joku karkeasti käyttäytyvä tai jotenkin erilainen ihminen, niin ei sinä paljon Pariisi hetkähä. Ranskalaiset on niin kynnissä ja kriittisiä kaiken uuden suhteen, että pitää olla tosi paukku ennen kuin ne liikahtavat.”

Entäpä jos lehmät olisivat se paukku? ”En usko. Mutta lähdän nöyränä ja alistan itseni työlle, olen valpas ja ruokailen Jumala. Ei sinä voi huonosti käydä”, Äkkiyrkkä sanoo ja näytää jo hieman innostuneita. Sitten hän syöksyy taas.

”Mutta tämmöistä suomalaisen elämä on. Nyt, kun olen taiteilijana viettämäni kynnysellä, niin toimittail menea ala”, Äkkiyrkkä sanoo ja viittaa kädellään Skatan tilan pihapiiriin.

Miina Äkkiyrkkä on veistänyt lehmäni oikeastaan aina. Jo ennen kouluikään hän istui halkoliterien etelässä päissä lastukolla ja naputteli hellapiihin lastujalkoja.

”Se oli lehmä. Aika pelkistetty.” Niillä lehmillä leikkivät koko pohjoisvalolaisen Lappetelän kylän lapset.

Toisella luokalla kansakoulussa hän sai opettajalta lahjaksi pienen puukon, ja sillä hän veisti karjateitton lehmä muotoluonnon eristysrokista.

Samat styrokveistokset olivat pahavolttua kainalossa, kun hän yli kymmenen vuotta myöhemmin lifitati Helsingin taidetakeimien koulun pääsykokeisiin.

”Törotin laatikko polvilla lifti-isiäntien kanssa, ja ne kysyi, että mitä sinulla on siinä laatikossa, kun sitä pitää noin varjella. Vastasin, että siinä on minun koko elämä.”

Siinä vaiheessa Äkkiyrkkä oli jo täysin oppinut karjakko, Ypjän Hevostalouksen koulun ja Pohjois-Savon karjatalouskoulun käynyt 20-vuotias nainen.

Olisi Äkkiyrkkällä ollut rahat joulup-

Miina Äkkiyrkkä patinoi Kevätkuina-veistosta Herttoniemen taideveistamossa.

puunkin, 30 markkaa, jotka siä hänelle ojensi Jyväskylä ja varvikka, niin, ettei anna tänä kermikassa ja nämä kumisappaat, niin kun minä täysin viisikymmentä, millulla on täyspitkä ilvesturkki.”

”49-vuotiaana minulla oli se täyspitkä ilvesturkki.”

Taideakatemian pääsykokeet jännittivät kovasti. Siellä piti piirtää eläviä malleja ja muovata savea. Sellaista asioita Äkkiyrkkä ei ollut koskaan aikaisemmin tehnyt.

”Kaikki muut olivat ylioppilaita ja puhuivat kaiken maailman englantiä ja olivat kaikista tietoisia ja ministerien ja virkamiesten ja toimitusjohtajien kakarotta. Minä tuulin, PONG, karjakko lissalasta so ve pienvilje-

lijän tytär. Oli siinä minulla miettimistä.” Kun minä olen näin köyhä eikä minulla ole kuin tämä kermikassa ja nämä kumisappaat, niin kun minä täysin viisikymmentä, millulla on täyspitkä ilvesturkki.”

”49-vuotiaana minulla oli se täyspitkä ilvesturkki.”

Taideakatemian pääsykokeet jännittivät kovasti. Siellä piti piirtää eläviä malleja ja muovata savea. Sellaista asioita Äkkiyrkkä ei ollut koskaan aikaisemmin tehnyt.

”Kaikki muut olivat ylioppilaita ja puhuivat kaiken maailman englantiä ja olivat kaikista tietoisia ja ministerien ja virkamiesten ja toimitusjohtajien kakarotta. Minä tuulin, PONG, karjakko lissalasta so ve pienvilje-

lijan tytär. Oli siinä minulla miettimistä.” Miina Äkkiyrkkä pääsi sisään komeasti. Tai eihän hän silloin ollut vielä Miina Äkkiyrkkä, vaan Riitta Loiva. Nimensä hän muutti vasta vuonna 1976.

Se oli savolainen sanaleikki. Miina tarkoittaa pommia, ja Äkkiyrkkä tuntui muuten vain kuvaavan hänen luonnettaan huomattavasti paremmin kuin Loiva.

1970-luvun opiskelijamaailma oli vahvasti politisoitunutta. Ministerien, virkamiesten ja toimitusjohtajien kakarat olivat aivan hengen mukaisesti kovien komunisteja.

”En olisi ollut muuten poliittisista kiinnostunut, mutta kun ne väinkäsi sitä marxilais-leninimistä oppiaineiksi sinne taide-

akatemian koulun myös. Minä sanoin, että silloin hommanatan tänne myös helluntaalaispappi. Mutta jos helluntaalaispappi et täne sovi, niin ei tule tänne myöskään marxilais-leniniläisopetus”, Äkkiyrkkä kertoo ja hekkotelee käsiällään äänellään.

Mutta kylä kiviälyä ahdistikin. Siitä on muistona rystyseen kasvanut koveuttama. Hänellä oli tapanan ohimennen hita nyrkkillään kaupungin kiveisiin.

”Tämä on merkinä siitä, että minulla on ollut tuskaa, kun tuulin tänne Helsingin.”

Tuskaan hän helpotti makustamalla sonniensa luo lissalensa. Ja keväisin, silloin kun Äkkiyrkkällä ei ollut omaa lehmää, hän kiersi Uuttamata eläinlääkärin mukana.

Mitä ne mahtavat sanoa Pariisissa Miina Äkkiyrkkän lehmistä?

Miina Äkkiyrkkä esitteli Kevätkuina-kangastaan parisisissa kangaskaupassa kolmisen viikkoa sitten.

SAKARI HANONEN/REKOTO

Nuori Taideakateman opiskelija Miina Äkkijyrkkä piirtää lehmää vuonna 1974.

Arvioita Äkkijyrkkän taiteesta

Miina Äkkijyrkkän veistosten ytimenä on klassinen tavotus; kuinka vangita elävän olennon liike ja vitaliteetti pronssiin tai muuhun kiinteään materiaaliin. Monen kuvanveistäjän tavoin Äkkijyrkkä on erinomainen piirtäjä, mutta tuotantonsa myöhemmissä vaiheissa hänestä on sukeutunut myös oivallinen värien käyttäjä. Juoheva piirrosviiva yhdessä arkalliempien värien kanssa tekevät hänen taiteensa viestiksi graafisesti tehokkaita ja rennosti liikkuvia.

Taiteilijan viimeinen protesti käyttökärjan puolesta on usein saanut enemmän huomiota kuin hänen taiteensa viesti kaiken eollisen jakamattomasta maailmasta.

Markku Valkonen

Espoon modernin taiteen museon johtaja

Miina Äkkijyrkkä on monipuolinen ja sävykäs veistäjä. Hän kykenee hienoon naturalistiseen ilmeisuun. Jos aiheensa sattu olemaan esimerkiksi lehmä, hän kykenee ilmeisempään lehmän syvimmän lehmämyisyy-

den kaikkineen: nyansoimaan, saamaan aikaan liikkuvia, humoristisia ja yleviä tehoja. Toisaalta hän abstrahoi isola kadellia ja ilmavasti. Äkkijyrkkä hallitsee yhtäläisesti niin pienen ja intiimin skaalan kuin monumentaalisen muodonkin.

Ilona Anghava, galleristi

Eläinaiheen taitajana Miina Äkkijyrkkä jatkaa Antti Louhiston kumiakasta perinnettä kiomaan tyylinsä. Miina on tehnyt luonteikkaita pronssisikoita ja -kantturoita. Ja sonninkin olen muistaakseni nähnyt. Ala ei ole järin suosittu nykytaiteessamme. Hän on myös otannut riikkaasti käyttöönsä romaineiston ja rakentanut siitä komeita lehmä. Yksi näistä pelittisiä koosteista ilahduttaa minua aina Ravintola Kosmosin ikkunassa, näköalapaikalla.

Solli Sinisalo
pitkäaikainen Ateneumin
taidemuuseon johtaja

Se karja täytyi pelastaa!

Ensimmäisen oman lehmänsä Miina Äkkijyrkkä hankki vuonna 1974. Siitä tuli filmitähti. Se sai pääroolin **Matti Kassilan** elokuvassa *Natalia*.

"Ensimmäinen lehmäni oli länsisuomenkarjan edustaja. Ajattelin, että kuvanveistäjän malliksi sopisi parhaiten yksivärinen lehmä. Se on plastinen, eikä valkoisen ja ruskean raja häiritse silmää. Vuonna 1976 halusin variaatiota, halusin kyytön."

Kangasniemellä, **Pentti Sappisen** navetasta, hän löysi ensimmäisen kyytönsä, perinteisen itäsuomalaisen lehmän.

"Huomasinkin että hyvänen aika, meidän valtarootu, se jota Suomessa on ollut eniten, sehän on sukupuuttoon kuolemassa. Se oli se ensimmäinen syy, jonka takia minä ihan kerta kaikkiaan jättyädyin siihen työhön, pelastamaan Suomen alkuperäiskarjaa."

Se innostus ei ole laimentunut.

"Täiteillä pitää olla joku yhteys, joku pitkäjänteinen kosketus luomakuntaan, jalanjalki tai napanuora, tai minkä kautta se meneekään. Minulla se on lehmä. 45 vuotta vastuuta elävästä lehmästä."

Niinä vuosina taiteilijalle on tullut selväksi, ettei hän enää löydä uutta aiheita.

"Minä olen toissain näimisissä lehmien kanssa. Eikä se siitä enää somene, ihan turha enää etsiä. Sitä yhtä kapeaa sektoria yritän hakea, sitä vapausilmiä noitten vaskoitten kautta. Ja sitä yrittämissä mikä niissä on, kun ne kömpii ensimmäiselle askelkelelle ja lähtee liikkumaan. Ne vapauspötkut."

Vaikka aihe on aina sama, helppoa taiteen tekeminen ei kuitenkaan ole.

"Sitä joutuu vaan yömyään kuin isäntä rintoihinsa, että hitto soikoon, minähän oon ammattikuvataiteilija. Kyllä se nyt vaan on mentävä valkoisten paperien tykö ja piirrettävä nuo jutut pois, ei siinä uuta mikään. Itseenä on piiskattava, minullakin ollut kolme lasta ja tuomoinen karja. Inspiraatiota ei kannata jäädä odottamaan, sitä ei tule. Silloin on hyvä, että on yksi aihe, johon voi pitiäytyä. Lähtee vaikkapa jostain vasikan sieraimesta liikkeelle."

Pihatietä pitkin matelele auta ohi. Se keskeyttää ajatuksesi.

"Einoillakaan ole koiran koiraa. Ihan huvikseen vaan ajelle", Äkkijyrkkä mutisee. Talon koirakin alkaa räksyttää. Ja pihalla lojuu liika autonrommia ja puukasoja, joista pitäisi tehdä taidetta, mutta kun mielessä pyörii vain se tuleva muutto.

Ja tulee paha mieli. Mennään navettaan.

Navetoihin rakennettiin 1600-luvulla niin matalat ovet, että tulijan on pakko kumartaa sävän ja nöyrästi lehmien edessä. Miina Äkkijyrkkä navettaan sellainen sopi erityisen hyvin, sillä tämä on

suomalaisen lehmäystävän pyhättö.

Sisään astutaan varovaisesti, ja hiljaa. Ensimmäinen havainto on se, että navetta on niin siisti, ettei siellä juuri edes häise. Tai sitten kyytöt muiden hienojen ominaisuuksiensa lisäksi vielä tuoksuvatkin hyvältä.

Lähimpänä ovea olevat kaksi lehmää kimpoavat jaloilleen.

"Ne ovat arkoja, ja siksi ne on ovensuussa, että tottuivat ihmisiin", Äkkijyrkkä supattaa hiljaa mutta turhaan. Lehmät kuulevat tutun äänen, ja kymmenet turvat vastaavat iloisesti. Nyt selvää, että kyytöllä on kaino ääni, joka soi himaan nasaalisti. Möö.

Kuinka suloisia ne ovatkaan! Mahtaaoko koko maailmasta löytyä kauliimpaa lehmärotua? Kyytöt ovat pienempiä kuin tohotuotet nautat, pieniä, jänteviä ja ketteriä. Melkein jokaisella on silmien ympärillä ruskeat, rengasmaiset laikut, ja se tekee niiden lemppeistä ja viisaasta katsesta himaan salaperäisen.

Sitten hämärässä erottuvat vasikat. Kaudempimpien lehmien kaudempimet lapset.

"Luuletko, että eivät minusta ole? Ei ole vasikoiden lumovoima hävinnyt, vaikka olen ikänä niiden kanssa töitä tehnyt."

Huonoina aikoina Äkkijyrkkä on joutunut sijoittamaan lehmäänsä navetoihin eri puolilla Suomea. Hurrimmillaan hänellä on ollut vasikka kerrostaloasunnon kylpyhuoneessa. Mutta täällä niillä on ruhtinaalliset olivat. Vasikat saavat liikkua vapaasti pienen välissä, äitensä läheisyydessä.

Äkkijyrkkän kyytöt ovat peräisin Kiuruvedeltä, **Helvi Tossavaisen** karjasta. Se pelastustarina kelpaa kyllä kertoa:

Oli joulukuun 3. päivä 1989, kun Äkkijyrkkän puhelin soi. Keitelehti soitti mies, Saastamonien nimeltään, ja kysyi, tietääkö Äkkijyrkkä mitään Tossavaisen karjasta.

"Voi, se on Skandinavian arvokkain geenieskarja, sillä se kuuluu?" Äkkijyrkkä vastasi.

Saastamoisella oli huonoja uutisia. Helvi oli juuri haudattu, ja karja oli seuraavana päivänä lähössä teuraaksi.

"Kulkaas nyt herra, minun täytyy nähdä se karja", Äkkijyrkkä vastasi. "Se karja on saatava pelastetuksi."

Saastamonien lupasi soittaa lihakuntaan ja perua teurauskeski.

Suuravaana päivänä Äkkijyrkkä lensi Savo- ja paineli saman tien navettaan. Päivän ajan hän kuvasi lehmä ja tuustui niihin. Samalla hän kastoi ne. Adele, Tiistikki, Perjakka, Äky, Kookos, Kipinä, Pimu...

Karja oli ollut pitkään huonoilla hoidolla, kyytöt olivat närkähtäneitä ja puoli-ille. Karvatupplet kiersivät navettaa kuin ajokoirat. Äkkijyrkkä valitsi niistä neljä: Aksyn, Manstin, Muurikin ja Poju-sonnien.

Tattarisuon kaatopaikalla on Miina Äkkijyrkkälle hyvin inspiraatio ympärillä.

Ne olivat tämän puhtaan itäsuomalaisen karjan alkua. Nyt Suomessa on jäljellä noin 450 geenipuhtasta kyyttöä. Niistä satakunta on peräisin Äkkijyrkkän pelastamasta Helvi Tossavaisen karjasta.

Se on yksi jäljelle jääneistä puhtaista kyytöjen kantakarjoista, joita Suomessa on kaikkiaan kymmenen.

Äkkijyrkkä kehuu vuolaasti kyytöiden ominaisuuksia. Ne ovat kasvaneet suomalaisiin olosuhteisiin. Ne ovat siikkeitä. Ne osavat hakea luonnossa ruokansa. Ne kykenevät poikimaan ilman ihmisen apua.

"Olisiko yhden vai kaksi kertaa avustanut kyyttöä synnytyksessä. Ne suttauttaa vasikan niin nopeasti, että siihen ei kerkiä ihmehen, ei katsomaan eikä kuvaamaan."

Kyyttöjen syöminen tuntuu tahdittomalta puheenaiteelta, mutta silti tekee mielen pihreissä se on yllätystyä herkkua.

"Kyllähän minäkin valituneuoston keittövatsista herkkulihaa toimitin, kunnes tuli korvamerkkisääntö. Se on hienosyistä liha, siinä ei ole rasvaa. Ja kun sitä laidnetaan enemmän luonnonlaitumella, niin

se napsii maasta yrttejä ja lehdeksiä. Siitä tulee pikantti metsän maku."

Ennen kaikkea kyyttö on luonteikas eläin. Itäsuomenkarjan lehmät ovat vilkkaita, uteliaita ja temperamenttisia ja äännekkäitä.

"Siinä on tällainen globaali patentti. Ihmiset jalostavat eläimen samanteleksi kuin ovat itse. Länsisuomenkarja taas on jäyhä ja hyvin harkitseva. Lapin karja on nöyrä ja hirveen seopeutuvaista."

Äkkijyrkkä saa vedellyksi viimeiset lantajat sivuun. Poistuessaan hän pyyhki kyyttöjen häntiä puhtaaksi käädällä.

Istutaan taas Skatan tilan pihamaalla, tällä kertaa *Porin uasikan* jalustalla. Se on toinen niistä upeista veistoksista, jotka Helsingin kaupunki pystytti Ruoholahteen. Pian kaupunki kuitenkin poisti ne, koska oli syytä pelätä, että veistoksista putoulee esineitä ihmisten päälle.

Selitys kuulostaa niin päähäluulta, että Äkkijyrkkäkin osaa sille jo nauuttaa.

Punakylkirastas säksättää kuusen latvasa, ja Äkkijyrkkä pudottaa karjaköyryihin kietaitrun huivinsa kaulalleen. Lehmien kanssa touhustaa sillä tuuma.

Vasikan hahmo on Miina Äkkijyrkällä hullussa.

Arvioita Äkkijyrkän taiteesta

Mina Äkkijyrkän veistoksissa iskee ensimmäisenä hieno muodon ja liikkeen hallinta. Ruoholahden vasikat oli yksi kaupungin upeimmista julkisista teoksista

Jyrki Siukonen

Kuvataideakateman kuvanveiston osaston johtaja

Mina on piirtänyt taitavaa ja olemainen. Hän tavoittaa aiheestaan oleellisen; eläimen liikkeen ja karaktääriin, niin piirustuksissa kuin veistoksissa. Erityisesti eläinten päät ja kirmaavat vasikat ovat ilmeikkäitä.

Maria-Leena Ahola

pitkäaikainen Kuvanveistäjäliiton näytelytoiminnan johtaja

En oikeastaan osaa erottaa Äkkijyrkän taidetta ja elämää toisistaan. Kyse on enemmänkin jonkinlaisesta ”kokoainetaide-oksasta”, jossa kumpikin puoli täydentää toinen toistaan.

Tuula Arkiö

kulttuurineuvos, kuvataiteen tohtori

Kaiken ulkotoiteellisen kohen keskellä on usein unohtunut se, miten klassisen taitava Miina Äkkijyrkkä on taitelijana. Hänen piirustusjälkensä on herkkää ja hienostunutta, ja jopa hänen autoromistusta tehdyissä veistoksissa pystyy aistimaan hyvälle kuvanveistäjälle ominaisen plastisen varmuuden.

Otso Kantokorpi, taidekriitikko

Olen mieltynyt joskus sitä, onko Miina taitelijajana lähinnä olemaisuuksistaan tunnettu oikeutteleva kansallinen ”naisnero”, luonnonsiipä ja kokonaistaideteos, vaikka voisi olla vain hienoinen viivahde-ero siihen, että hänen taiteliansa olisiis todellista ja myös globaalia merkitystä.

Maria-Terttu Kivirinta

kuvataidekriitikko, Helsingin Sanomat

Mina Äkkijyrkän taidetta ja elämän asennetta on vaikea erottaa toisistaan. Suhtaudun häneen kaikella kunniotuksella kaikissa suhteissa.

Ulla Rantanen, kuvataiteilija

Aito taitelijai! Hänen taiteensa toimii sekä pienessä että suuressa tilassa. Soisin enemmän kaupunkikuvaa Miinan veistoksia, erityisesti taiteliansa Helsinkiin.

Krista Mikkola, galleristi

Mina Äkkijyrkkä hallitsee suverenisimmin aitoa ilmaisuvälinettä – piirtäminen, maalaminen, veistäminen – mutta on käyttänyt monipuolista taiteluruuttaan lähes vain yhteen aiheeseen: lehmään. Voi sanoa, että elämä ja taide ovat härvinaisella tavalla yksi ja sama asia. Villin vasikan tai raukan lehmän olemuksen hän tavoittaa kun leikkinen niin klassiseen prosnissiveistukseen, Marimekon kankaaseen kuin autoromistusta rakennettuun jättiveistokseen.

Anu Uimonen

kuvataidekriitikko, Helsingin Sanomat

Kumpi on lopulta tärkeämpi, taide vai lehmä?

Pihapiiriin tunkee taas auto, kirkkaan punainen.

”Noin sitä vaan ajellaan, ja valkoset on kaulukset. Tuota merkii olen nähnyt ministereilläkin, mutta mustana. Joku rakennusliikkeen edustaja tutkaillee, paljonko tästä saisi rahaa. Sellaista se kevat on, paa-ne laskemaan”, Äkkijyrkkä mutisee.

Tilan piha ja laitumet olivat 12 vuotta sitten pahasti metsittyneet. Pari ensimmäistä vuotta Äkkijyrkältä kului riehussa vesikoiden kimpussa moottorisahan kanssa.

Enää eivät vesakot tilalla kukoista. Pari ulkorakennusta on apessti kallellaan, eihän yksi ihminen kaikkea ehdi.

Äkkijyrkkä sanoo, että pihamaalla tulee niin raskas mieli, että on parempi siirtyä muualle. Mennään sittenkin sisään. Perähuoneessa hän kaivaa tavaroiden keskelä esiin lueksa. Enää hän ei matkusta kernikkasin kanssa, vaan hänellä on mintuntyttö kovakylkinen kassikki.

”Parisiin-laukkuni. Se on toivo paremmasta, että se on kuitenkin olemassa.” Matkavarustuksena on intialainen vedenkestävä, jumbaväsuuna ja kaksi kirjaa: **Rainer Maria Rilken** *Hiljain taiteen sisin* ja *60 vuotta Suomen tarjainloistossa*.

”Kyllä näillä pärjää. Kun ottaa vielä Raamatun, niin ei oo parempaa varustusta.” Työhuoneensa Äkkijyrkkä vilauttaa arkistoaan. Lehtileikkiä, asiakirjoja, ilmoituksia, jotka kertovat vuosien aikana syntyneistä suunnitelmissa, toteutuneista ja toteutumattomista. Nautavaivaa, tv-sarja *Dunckerin kersantti*, teatterikuvien lehmästyksket, lehmätanssikirsi...

Paljon Äkkijyrkkä on ehtunut tehdä. ”Ei, ei. Enhän minä ole saanut mitään aikaiseksi, se tässä masentava onkin. Tuntuu, että meni vuode huikkaan, se on kaikkein pahinta. Paska reissu tähtien 12 vuotta.”

Lehmän rooli on kuitenkin muuttunut. ”Onhan se muuttunut, paljonkin. Pikakaton emätien hyvinvoinnista tekaista teolliseksi naukaksi ja sitten elämyskapsitukseksi kuppeihin ja ties mihin.”

Sellaanekin elämänsä Äkkijyrkkällä oli 1990-luvulla, että hän tehynt taidetta ollenkaan, ei piirtänyt viivaa vainaa. Lehmistä hän ei kuitenkaan ole kyennyt pysymään erossa 45 vuoteen. Olisivatko lehmät rakkaampia kuin taide?

Paha kysymys. Äkkijyrkkä on pitkään hiljaa.

”Ei semmossa voi mitata. Ei semmossa voi itseä verta. Voiiko ikkunalla valita, keneksi ikkunaan se joutuu? Taitelijain asema on sama. Se näyttää läpi, antaa valoa, pitää lämmön. Taitelijalla antaa ajassa, valtakunnassa, sivilisaatiossa ryhdin kulttuurillemallose. Se avaa ne silmät, ne kanavat, jota

ka ravistavat, kyseenalaistavat, mutta myös syvenävät ja lyövät aikaan leiman tai piston, viivan, varjon tai merkin. Vapaa taide ja tämänhenkinen hulluus, se on se ikkuna”, Äkkijyrkkä selittää. ”Ei se ole helppoa, mutta ei sitä kylly voi itse valita.”

Kyenneleet ilmestyvät kuin tyhjistä ja alkavat valua noroina pitkän poskia. Eivät laskelmoiden kuin politiikan tai urheilijan kyenneleet, vaan raskaina ja syyvästä. Kurkusta pääsee lyhyt, matala valitus.

Tekisi mieli loiduttaa, ottaa olkapäästä ja sanoa jotain viisasta. Mutta jotenkin sitä ei osaa eikä uskalla.

Tekisi mieli sanoa, kuinka hienoa on, että hän on olemassa, että on hänen kaltaisiaan ihmisiä, vahvoja ja omissuissa. Kuka haluaisi maailman, jossa kaikki olisi ihmiskivoja kunnallisvalioidakkaita.

Äkkijyrkkä rauhoittuu vähitellen ja pyyhkääse meikit sutuksi poskilleen. Hän jatkaa puhetta, matalalla särkyneellä äänellä.

”Koko luomakunta on hirmu ihmeellinen, ja arjen onni... on hyvin ihmeellinen asia... Luovutus on ihmeellinen, mutta kun sitä ei aina muista... niin vähästä muutuu... ei ole todisteita siitä, että ollaanko tällä jolleen... eli tämä on sinutkertainen matka, jossa elämä on vain tämä yksi kerta... kannattaisihan tästä sitten nauktaa... sekin mahdollisuus on annettu... saa katsella kaikkea kaunistaa, saa keväällä herätä henkin.”

Niiskutus loppuu. Puheseen alkaa tulla taas ryhtiä.

”Se on hyvä puoli tässä elämässä, että niin paljon kuin puhuvat siitä naisena olemisen vaikeudesta ja naisen vanhentumisesta, niin kylly se on aika ihana tila vanhaaksi. Silloin olenainen rupeaa kirkastumaan. Elämä aukeaa. Se mitä varten täällä ollaan ja mikä on tämä merkitys, onko se nyt niin hirveen naukaa, jos menee niin tai näin.”

”Ihminen saa mahdollisuuden elää niin kauan, että hänestä tulee hyvä. Mutta kun on tullut hyväksi, niin sitten on jo annettava tila muille, on kuoltava. Ihminen saa vain sen verran aikaa, että ehtii tulla hyväksi. Oppia edes näennäisesti, kohtalaiset, hyvästit ihmisten käytöstään.”

Mina Äkkijyrkkä saattaa vieraan pihamaalle. Hämmästä ilmestyy partainen mies, tulee navelta päin. Hän on **Mara**, joka autotele tilaan töissä. Hän sanoo käyneensä kassomassa kyyttöä, jonka pitäisi poikia pain. Merkit ovat sellaiset, että syntymys ei ala ainakaan tänä yönä, kenties ei vielä huomennaakaan.

Mutta se on varmaa, että viimeistään silloin, kun taitelijalla palaa Ranskasta, Skatan tilan navettaan on syntynyt vielä yksi maailman kaunein vasikka. ■